

TRANSPARANT, MAAR NIET OPEN

MVO-rapportages in de mondiale economie

Judith van Erp

Inleiding

Een van de kernprincipes van een democratische en open samenleving is vrije uitwisseling van kennis, ideeën en informatie. Vrijheid van meningsuiting maakt diversiteit van meningen, tegenspraak en kennisontwikkeling mogelijk, en biedt daarmee de mogelijkheid tot controle van de macht, leren, en vooruitgang. Transparantie van informatie is daarmee een van de kernwaarden in een open samenleving waarin tegenwicht kan worden geboden tegen autoritaire machtsuitoefening, en individuele rechten en vrijheden tot bloei kunnen komen.

In de 21ste eeuw, nu markten mondiaal zijn en ondernemingen multinationalaal, worden machtsmisbruik en ondemocratisch gedrag niet alleen aan politici, maar ook aan ondernemingen toegeschreven. Ook om machtsmisbruik en schadelijk gedrag van ondernemingen te voorkomen is informatie een cruciaal wapen. Transparantie, rapporteren en verantwoording vormen wereldwijd de kern van diverse initiatieven om maatschappelijke verantwoordelijkheid van ondernemingen tot stand te brengen. Het belangrijkste mondiale initiatief op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen, VN Global Compact, verplicht deelnemende bedrijven om jaarlijks openbaar te rapporteren over hun plannen ten aanzien van mensenrechten, milieu, anti-corruptie en eerlijke arbeid, op basis van de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights*. We zien het geloof in transparantie ook terug in de namen van een groot aantal NGO's en initiatieven die beogen schadelijk gedrag van ondernemingen te voorkomen: *Transparency International*, *Global Witness* en *Wikileaks* zijn slechts enkele voorbeelden. In de afgelopen twintig jaar

is transparantie mondiaal dé norm geworden voor maatschappelijk verantwoord ondernemen.

De gedachte dat openheid en transparantie, en informatie, tegenwicht bieden tegen machtsmisbruik door ondernemingen is wijdverbreid. Transparantie wint aan belang in de context van globalisering en digitalisering: naarmate de activiteiten van ondernemingen en op markten minder gemakkelijk controleerbaar zijn door lokale journalisten, inspecteurs en politici, moeten nieuwe vormen van verantwoording en zichtbaarheid worden gecreëerd die geografische afstanden kunnen overbruggen en gebrekkige fysieke of lokale controle kunnen vervangen. Communicatietechnologie zorgt ervoor dat mensen met weinig middelen meer tegenwicht kunnen bieden tegen gevestigde machten. Zelfs blockchaintechnologie wordt inmiddels toegepast om betrouwbare informatie over mensenrechten-aspecten van productieprocessen vast te leggen en toegankelijk te maken.¹

Het gedachtegoed van de open samenleving lijkt dus volop geaccepteerd en ook werkelijkheid geworden: ondernemingen zijn in groeiende mate transparant over hun activiteiten. Openheid van informatie heeft meer mogelijkheden geboden voor controle en tegenwicht, en leidt daarmee geregeld tot meer verantwoordelijk gedrag van ondernemingen. De gedachte aan openheid alléén al brengt meer druk met zich mee: nu de wereld één groot panopticum is, zouden ondernemingen zichzelf controleren.

Toch moet de vraag worden gesteld of er niet te veel van transparantie wordt verwacht. Een overzicht van verwachtingen over transparantie noemt dat grotere zichtbaarheid leidt tot controleerbaarheid, participatie, betrokkenheid, empowerment en vertrouwen, terwijl het schimmigheid, vervorming, verborgenheid, geheimhouding, manipulatie en corruptie tegengaat (Hansen, Christensen &

¹ Zie www.openglobalrights.org/blockchain-technologies-offer-transparency-that-could-improve-human-rights-practices.

Flyverbom, 2015). Zijn al deze normatieve verwachtingen terecht? In deze bijdrage werp ik, als tegenwicht, twee kritiekpunten op tegen het geloof in transparantie. In de eerste plaats – vanzelfsprekend: transparantie over maatschappelijk verantwoord ondernemen is niet hetzelfde als maatschappelijk verantwoord ondernemen. Transparantie lijkt een doel op zich te worden, en creëert daarmee percepties van succes, die niets te maken hebben met duurzaamheid of mensenrechten. Ten tweede: transparantie wordt te eenzijdig georganiseerd conform een marktlogica, betreft ‘civil society’ te weinig, en geeft daarmee onvoldoende impuls aan democratische aspecten van de open samenleving. Met deze kritiekpunten beoog ik bij te dragen aan een evenwichtiger en realistischer perspectief op de mogelijkheden en beperkingen van transparantie ter controle van ondernemingen in moderne, mondiale markten.

Transparantie als pijler van beleid ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen

De Amerikaanse jurist Louis Brandeis, begin twintigste eeuw een van de belangrijke geestelijk vaders van de eerste wetgeving die de macht van investeringsbanken moest inperken, zei al: ‘Publicity is justly commended as a remedy for social and industrial diseases. Sunlight is said to be the best of disinfectants’ (Brandeis, 1914).² Sindsdien is transparantie een van de belangrijkste reguleringsmechanismen van markten. Ten aanzien van maatschappelijk verantwoord ondernemen is transparantie in korte tijd dé norm geworden om duurzaamheid en mensenrechten te bevorderen.

Transparantie vormt de kern van het oudste en belangrijkste mondiale initiatief ten aanzien van duurzaamheid en mensenrechten, het al eerdergenoemde Global Compact-initiatief van de Verenigde Naties (2000). Dit vrijwillige reguleringsmechanisme van de VN verplicht deelnemende ondernemingen jaarlijks te rapporteren over

2 Brandeis legde de basis voor de Glass Steagal Act van 1933, die een scheiding bewerkstelligde tussen investeringsbanken en spaarbanken, en daarmee machtsconcentratie voorkwam.

hun plannen en activiteiten ten aanzien van mensenrechten, milieu, anti-corruptie en eerlijke arbeid. De rapportages worden op de website van Global Compact gepubliceerd, en ondernemingen die langdurig geen rapportages indienen, worden geschrapt.

Voor de rapportages zijn de Global Reporting Initiative (GRI) standaarden voor duurzaamheidsrapportages inmiddels wereldwijd geaccepteerd als mondiale standaard. Het Global Reporting Initiative, de NGO die als eerste standaarden voor rapportages ontwikkelde, stelt dat het openbaar maken van duurzaamheidsinformatie verantwoording stimuleert, risico's zichtbaar en hanteerbaar maakt, en ondernemingen de mogelijkheid geeft nieuwe kansen te grijpen. Hiermee heeft GRI, naar eigen zeggen, enorme impact op welzijn, arbeid, milieu, schoon water, kinderarbeid en gendergelijkheid.³

Nadat maatschappelijk verantwoord ondernemen wereldwijd aanvankelijk vooral via vrijwillige transparantie werd bevorderd, is inmiddels een trend ontstaan naar meer wettelijk verplichte niet-financiële rapportages. In de VS verplicht de *California Supply Chain Transparency Act* ondernemingen om transparant te zijn ten aanzien van hun beleid om moderne slavernij en mensenhandel tegen te gaan. De *Dodd Frank Act rule on conflict minerals* verplicht ondernemingen om extra toezicht uit te oefenen op de herkomst van erts uit conflictgebieden, en de rapportages openbaar te maken. In het Verenigd Koninkrijk hebben ondernemingen transparantieplichtingen als gevolg van de *UK Modern Slavery Act*. In de Europese Unie is het Arhus-verdrag voor toegang tot milieu-informatie een van de oudste verdragen die openbaarheid van informatie regelt. Het verdrag beschermt de belangen van burgers die potentieel milieuschade kunnen ontdekken, door hun toegang te geven tot informatie waarmee ze hun recht kunnen halen en in besluitvorming kunnen participeren. EU Richtlijn 2014/95/EU verplicht vanaf 2018 ondernemingen met meer dan 500 werknemers in de EU om in hun jaarverslag aandacht te besteden aan niet-financiële doelen, zoals milieubescherming,

3 Zie www.globalreporting.org/Information/about-gri/Pages/default.aspx.

arbeidsomstandigheden, mensenrechtenbeleid, maatregelen tegen corruptie en diversiteit. Deze rapportages zullen ondernemingen stimuleren tot meer verantwoordelijk gedrag, verwacht de EU.⁴

Verplicht of niet, de argumentatie blijft dat transparantie en rapportages een voldoende prikkel zullen vormen voor ondernemingen om zich verantwoordelijker te gedragen. Verdergaande regulering, zoals een zorgplicht, of het aanscherpen van aansprakelijkheid, wordt vooralsnog nog slechts mondjesmaat overwogen.

Transparantie in de praktijk

‘Transparantie-initiatieven’ hebben de afgelopen twintig jaar een opvallende groei doorgemaakt. Een van de eerste initiatieven was het *Extractive Industries Transparency Initiative* (EITI) voor de olie- en mijnbouwindustrie, waarvan de NGO Global Witness (1995) aan de wieg stond. Juist de olie- en mijnbouwindustrie bloeien door nauwe banden tussen overheden en oliemaatschappijen die elkaar wederzijds begunstigen in moeilijk controleerbare financiële transacties. Een coalitie van maatschappelijke organisaties en overheden, met als boegbeelden de Britse premier Tony Blair en Open Society Institute-stichter George Soros, eiste ‘Publish What You Pay’ – de eis tot de publicatie van alle betalingen tussen winningsbedrijven en overheden. Hieruit ontstond EITI. Het verwacht van aangesloten staten dat ze hun inkomsten en donaties van mijnbouwbedrijven openbaar maken om op die manier democratische controle en verantwoording mogelijk te maken. Ook moeten overheden ondernemingen verplichten hun betalingen openbaar te maken, en een ‘multi-stakeholdergroep’ vormen met vertegenwoordigers van burgers en maatschappelijke organisaties, waarin verantwoording wordt afgelegd door de beschikbaar gestelde informatie te beoordelen.

Onder druk van multinationals, die groeiende reputatierisico’s ervoeren, en westerse donoren sloten ontwikkelingslanden zich

4 Zie https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/non-financial-reporting_en.

snel aan. Maar het omarmen van de norm betekent niet noodzakelijkerwijs dat deelnemers de verwachtingen waarmaken. Het uitvoeren van de eisen van EITI is vrijwillig, en daardoor vrijblijvend. Overheden mogen zelf invullen wat en hoe ze informatie openbaar maken: naast overzichten per onderneming of type betaling kunnen ze ook totaaloverzichten publiceren, die minder transparant zijn. Daarmee kunnen ze deels naleven of cosmetisch naleven, terwijl deelname wel financiering uit donorlanden of meer investeringen kan opleveren. Er wordt wel gesuggereerd dat transparantie zo snel werd omarmd, omdat dit alle partijen goed uitkwam (Aaronson, 2011). Ontwikkelingslanden sluiten zich aan bij EITI omdat dit vooral een symbolisch commitment is dat zonder veel verplichtingen kan worden geïmplementeerd. Zo kunnen ontwikkelingslanden tegen lage kosten de positieve uitstraling hebben van commitment aan de rechtsstaat. Voor westerse ondernemingen was transparantie een middel om reputatierisico te beperken: ze konden de nieuwe norm aanvoeren om kritiek te weerleggen en hun activiteiten te verdedigen. Voor westerse overheden en donoren was het relatief onschuldige EITI een manier om goede wil te tonen zonder de goede relaties met ontwikkelingslanden onder druk te zetten. EITI zelf moet balanceren tussen betekenisvol zijn en toch voldoende deelnemende landen behouden – maar als het te vrijblijvend wordt, riskeert het een façade te zijn waarachter ‘business as usual’ plaatsvindt (Gillies, 2010).

Ook het belangrijkste mondiale initiatief, het aan de VN gelieerde Global Compact, heeft deels een symbolische betekenis. In 2017 zijn ruim 9400 ondernemingen aangesloten bij Global Compact, waarvan er meer dan 1000 grote ondernemingen zijn (+5000 werknemers), en waaronder 28% van de Fortune 500-ondernemingen. Niet alle ondernemingen houden zich, na het ondertekenen van de intentieverklaring, ook daadwerkelijk aan de rapportageverplichting: zo'n 70% rapporteert daadwerkelijk. Bijna 7500 ondernemingen zijn in de loop van de tijd ook weer uit de Global Compact geschraapt. In het jaarlijkse voortgangsrapport van 2017 stelt Global Compact vast dat ondernemingen ‘uitdagingen’ ervaren bij het omzetten van goede bedoelingen in acties: 58% meet daadwerkelijk de impact van de onderneming op het milieu; en slechts 15% doet dit

voor mensenrechten (Global Compact 2017). En hoewel 90% van de grootste 250 ondernemingen over mensenrechten rapporteert, voert slechts twee derde van de ondernemingen daadwerkelijk een mensenrechtenbeleid, en refereert van de bedrijven die mensenrechten noemen in hun verslagen, slechts een derde concreet aan de UN Guiding Principles on Business & Human Rights (KPMG, 2017). En al deze getallen zeggen nog niets over de daadwerkelijke verbetering van milieu en mensenrechten.

Transparantie als succesverhaal

Deze voorbeelden maken duidelijk dat transparantie misschien niet altijd een wondermiddel is. De eenvoudige oplossing die zich dan opdringt, is: meer, en betere transparantie. Veel NGO's werken daarom aan het nog verder stimuleren van transparantie voor ondernemingen: het uniformeren van standaarden, en het verwerken en analyseren van data. Naarmate meer informatie beschikbaar komt, wordt de rol van informatiemakelaars belangrijker die duiden, verifiëren en analyseren. Er ontstaat een transparantie-industrie van informatiemakelaars die informatie verzamelen, analyseren en rapporteren. Deze initiatieven presenteren zich als not-for-profit NGO, maar leveren wel betaalde transparantiediensten waarmee ondernemingen zich kunnen profileren. Zo begeeft informatieservice Bloomberg zich op de markt voor duurzaamheid met hybride initiatieven zoals de prestigieuze 'Task Force on Climate-Related Financial Disclosures', die is ingesteld door de *Financial Stability Board* van de G20, maar waarvan bestuur en directie nauwe banden hebben met Bloomberg. Ook certificerende instellingen en keurmerken hebben zo'n hybride status. Interessant zijn ook instellingen die transparantieranglijsten opstellen, zoals het al genoemde Global Reporting Initiative (GRI), en het Carbon Disclosure Project (CDP), opgericht in 2001, dat openbaarmaking van broeikasgas-emissies bevordert. CDP wordt zwaar gesponsord door de industrie – een van de 'premium supporters' is Trafigura Beheer, de rederij die in Ivoorkust de tanker Probo Koala giftig afval liet dumpen.⁵ De onafhankelijkheid van dit soort initiatieven roept daardoor vragen op.

5 Zie www.cdp.net/en/info/finance/europe.

Veel van dit soort organisaties legitimeert zich door de voortgang en het succes op het gebied van transparantie te monitoren en te vieren. CDP maakt bekend dat in 2018 inmiddels 7000 ondernemingen gegevens openbaar maken over hun emissiebeleid – 50% van de wereldwijde kapitaalmarkt en een toename van 11% ten opzichte van 2017. Grafieken tonen een snelle stijging van het aantal ‘transparante’ organisaties. Op haar website grossiert CDP in positieve beeldvorming: het aantal ondernemingen dat leiderschap toont ten aanzien van emissiereductie, is in een jaar tijd verdubbeld! Nieuwe visualisatietechnieken brengen een narratief van een ‘low-carbon-transition story’ in beeld. Ook kunnen ondernemingen de ‘triple A status’ verkrijgen bij CDP, als zij rapporteren op zowel klimaat, water als bosbeheer. CDP publiceert jaarlijks de ‘A lijst’, en genereert ook anderszins positieve publiciteit en beeldvorming over goed presterende ondernemingen. Zo wordt succes op het gebied van transparantie al snel gelijkgesteld met succes in duurzaamheid. Duurzaamheid wordt een commitment, een proces, een streven, maar is daarmee nog geen realiteit.

Ondertussen zijn de onderliggende rapporten een stuk genuanceerder. Zo stelt Ségolène Royal, de Franse minister van Milieu, in het CDP Benelux-rapport over CO₂-emissie van 2016 dat zelfs als de selectie van ondernemingen die aan CDP rapporteren hun zelf gestelde doelen zouden halen, ze nog slechts 25% van de noodzakelijke voortgang zouden boeken om het klimaatakkoord van Parijs te realiseren (CDP, 2016). De CDP-scores richten zich bovendien op duurzaamheidsbeleid, governance en risicoanalyse in ondernemingen, maar geven, zo geeft CDP zelf toe, slechts beperkt inzicht in de effectiviteit van milieumaatregelen van ondernemingen. CDP is van plan ‘in de toekomst’ betere methodologie te ontwikkelen om de effectiviteit van milieumaatregelen te kunnen bepalen, maar geeft al aan dat dit zeer ingewikkeld is.⁶

6 Zie <https://guidance.cdp.net/en/guidance?cid=3&ctype=theme&idtype=ThemeID&incchild=1µsite=0&otype=ScoringMethodology&tags=TAG-599%2CTAG-609%2CTAG-597>.

Transparantie-experts Gupta en Mason (2014) concluderen dat ondanks steeds grotere hoeveelheden data door steeds uitgebreidere verantwoording, beoordeling van milieuprestaties van ondernemingen nog steeds niet goed mogelijk is omdat de informatie niet altijd betekenisvol is. Bij het ontbreken van daadwerkelijke voortgang lijkt transparantie het doel op zich te worden. Zeker nu duurzaamheid en mensenrechten in hoge mate maatschappelijk gewaardeerd worden, creëert 'duurzaamheidsrapporteren' een vorm van legitimiteit omdat ondernemingen voldoen aan maatschappelijke verwachtingen, zonder pijnlijke ingrepen. Zo is transparantie vooral communicatie, met niet als doel meer duurzaamheid, maar meer legitimiteit: een middel voor een betere reputatie, niet voor beter gedrag. Transparantieverslagen worden nieuwe routines zonder betekenis. Ook de Nederlandse wetgever onderkent dit risico, zij het impliciet: in de memorie van toelichting bij de implementatiewet van de EU-richtlijn voor niet-financiële rapportages stelt de wetgever dat het opstellen van het duurzaamheidsverslag en de controle daarop door de accountant slechts enkele uren en hooguit een paar duizend euro in beslag zullen nemen – we hoeven ons dus geen zorgen te maken over hoge financiële lasten.

Transparantie wordt vaak benaderd vanuit de gedachte dat er een 'objectieve' waarheid is die simpelweg wordt weergegeven. Een meer kritisch perspectief beschouwt transparantie niet alleen als *reproductie*, maar bewuste *productie* van informatie. Transparantie weerspiegelt niet alleen feiten maar 'doet' ook iets: het geeft vorm aan relaties tussen organisaties en hun publiek en is daarmee performatief. Soms letterlijk: een analyse van de duurzaamheidsrapportages van 23 grote mijnbouw- en oliebedrijven liet zien dat de ondernemingen gekleurde informatie gaven, die meer de goede bedoelingen van de onderneming dan de werkelijke situatie weergaf (Boiral, 2013). Maar ook als de informatie niet doelbewust gekleurd wordt, 'doet' transparantie iets. Deze initiatieven wekken de indruk dat transparantie ook duurzaamheid met zich meebrengt. Transparantie kan een hoog symbolisch gehalte hebben en mythes over verantwoordelijke ondernemingen creëren, in plaats van daadwerkelijke verbetering. Juist het rapporteren van 'voortgang' via mondiale standaarden

zoals de *GRI Sustainability Reporting Standards* wekt de indruk dat groei en ecologische duurzaamheid samen kunnen gaan, en bevestigt dat de industriële activiteit als zodanig acceptabel is (Böhling, Murguia & Godfrid, 2019). Transparantie helpt ondernemingen op die manier een frame te creëren waarbij zij winst kunnen maken, hun ondernemingspraktijk marginaal kunnen aanpassen, en toch maatschappelijk verantwoordelijk zijn. De beloftes van tegenwicht, tegenspraak, en de confrontatie van perspectieven die ten grondslag ligt aan Poppers visie op de open samenleving, worden hiermee niet vervuld.

Kan aan transparantie een vorm worden gegeven die meer in overeenstemming is met Poppers visie op de open samenleving? Die vraag kan worden beantwoord aan de hand van twee verschillende logica's achter transparantie. Vanuit een publieke logica kan transparantie worden gezien als mechanisme voor publieke verantwoording en democratische controle – die zich richt op een publiek van burgers in een politieke gemeenschap (*citoyen*), om participatie bij besluitvorming te bevorderen. Transparantie stelt burgers in staat om hun mening te vormen en democratische controle uit te oefenen (Buijze, 2015). De publieke logica herkennen we in transparantie met als doel 'right to know', bijvoorbeeld in de Arhus-wetgeving, die burgers het recht geeft op toegang tot milieu-informatie. Daartegenover staat een private logica, waarin transparantie spreekt tot de *homo economicus*, die informatie gebruikt om zijn belangen te realiseren. Transparantie reduceert in deze logica informatie-asymmetrie in markten, en draagt bij aan beter geïnformeerde economische besluitvorming en efficiëntie van markten.

In de wijze waarop de norm van transparantie in de huidige mondiale coalitie voor maatschappelijk verantwoord ondernemen wordt geïnstitutionaliseerd, lijkt de private logica voorop te staan. Michael Bloomberg, voorzitter van CDP stelt: 'Increasing transparency makes markets more efficient, and economies more stable and resilient.'⁷

7 Zie www.cdp.net.

Informatie staat ten dienste van het economische belang van investeerders. Transparantie kan bijdragen aan een markt voor duurzame goederen, bijvoorbeeld door investeerders informatie te geven om te investeren in duurzame productie of door hun informatie te geven over de gevolgen van milieurisico's voor de waarde van hun investeringsportfolio (Gupta & Mason, 2014). Nu het risico van klimaatverandering, ontbossing, waterschaarste en vermindering van biodiversiteit steeds sterker wordt gevoeld, groeit ook het besef dat deze ontwikkelingen financiële gevolgen hebben en de stabiliteit en winstgevendheid van ondernemingen negatief kunnen beïnvloeden. Daarmee staan milieurisico's van ondernemingen ook hoger op de agenda van investeerders en groeit de behoefte aan transparante risicoanalyses en milieuprestaties van ondernemingen als strategische informatie voor investeerders, onder het motto dat ondernemingsrisico's ook investeerdersrisico's zijn.

Maar deze commodificatie van transparantie-informatie tot economisch goed gaat volgens transparantie-experts Gupta en Mason ten koste van het 'transformatieve potentieel' van transparantie, via publieke verantwoording en democratisering van informatie. De nadruk ligt niet op participatie in besluitvorming door betrokken partijen en burgers en democratische controle, maar op het tegen betaling beschikbaar maken van informatie aan investeerders. Zowel het al eerder besproken Extractive Industries Transparency Initiative als het Carbon Disclosure Project zijn hier voorbeelden van. Een groot deel van de data van CDP bevindt zich achter een betaalmuur, waardoor ze niet vrij toegankelijk zijn voor maatschappelijke partijen. Dit belemmert de publieke verantwoording omdat moeilijk kan worden vastgesteld hoeveel informatie ondernemingen daadwerkelijk hebben verstrekt, wat de consequenties zijn van niet-naleving, en hoe ondernemingen kunnen worden vergeleken. Het draagt bij aan het beeld dat duurzaamheid voldoende kan worden gerealiseerd via marktwerking en door informatie-asymmetrie te corrigeren tussen ondernemingen en investeerders, in plaats van meer radicalere transformatie van verantwoordelijkheden van ondernemingen of regulering van hun activiteiten (Gupta & Mason, 2014).

In het geval van EITI was de vorming van een ‘multi-stakeholdergroep’ met actieve vertegenwoordiging van lokale en maatschappelijke organisaties een voorwaarde. In de praktijk verloopt de vorming van deze groepen echter problematisch: geregeld worden stakeholders niet goed geïnformeerd, of ontbreken bij lokale organisaties de capaciteit en kennis om informatie op waarde te kunnen schatten en controle uit te oefenen. De gang van zaken rondom EITI illustreert ook hoe het anders kan. Inmiddels hebben zich NGO’s ontwikkeld, zoals Revenu Watch, die zijn gespecialiseerd in het bevorderen van kennis- en capaciteitsontwikkeling van lokale maatschappelijke organisaties, burgers en journalisten door trainingen te geven educatie te verzorgen, en vrije media te ondersteunen. De waarde van EITI ligt daarmee wellicht niet alleen in het openbaar maken van de informatie over financiële relaties tussen ondernemingen en overheden, maar ook in het geven van een stem en het creëren van een ‘plek aan tafel’ voor maatschappelijke organisaties en burgers – een ontwikkeling die ook gunstig uitwerkt op de democratische verhoudingen in producerende landen (Gillies, 2010).

Conclusie

De huidige nadruk op transparantie draagt bij aan openheid, maar het ideaal van de open samenleving – waarin kritisch tegengewicht wordt geboden en op basis van gelijkheid een dialoog wordt gevoerd – is als het gaat om mensenrechtenschendingen of ecologisch schadelijk handelen met transparantie nog niet gewaarborgd. Met de huidige invulling van transparantieplichtingen is de basis gelegd, maar een open samenleving vereist meer dan openbare informatie. De gepubliceerde informatie moet ook kunnen worden geverifieerd, kritisch worden beoordeeld door een publiek dat in staat is de informatie op waarde te schatten, en worden tegengesproken – in analogie met het falsificatieprincipe in Poppers denken. Niet alle transparantie is ook democratisch (Holzner & Holzner, 2006). Transparantie creëert gelegenheid tot perceptiemanagement, zowel ten aanzien van de mate waarin activiteiten van ondernemingen maatschappelijk verantwoord zijn, als van meer diepgaande opvattingen over oplossingsrichtingen voor maatschappelijke impact van economische activiteit. Bij het vormen van transparantie-initiatieven zou daarom aandacht moeten zijn

voor de mogelijkheid om de informatie te controleren, tegen te spreken en vanuit verschillende perspectieven te belichten.

Literatuur

- Aaronson, S.A. (2011). Limited partnership: Business, government, civil society, and the public in the Extractive Industries Transparency Initiative (EITI). *Public Administration and Development*, 31, 50-63.
- Böhling, K., Murguía, D.I., & Godfrid, J. (2019). Sustainability reporting in the mining sector: Exploring its symbolic nature. *Business & Society*, 58(1), 191-225.
- Boiral, O. (2013). Sustainability reports as simulacra? A counter-account of A and A+ GRI reports. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 26(7), 1036-1071.
- Brandeis, L.D. (1914). *Other people's money and how bankers use it*. New York: Frederick Stokes.
- Buijze, A.W.G.J. (2015). Transparency: The Swiss knife of EU Law. *European Review of Public Law*, 26(3), 1123-1161.
- Carbon Disclosure Project (CDP). (2016). CDP Climate Change Report 2016, France/Benelux Edition, October 2016. Verkregen via https://6fefcbb86e61af1b2fc4-c70d8ead6ced550b4d987d7c03fcd1d1.ssl.cf3.rackcdn.com/cms/reports/documents/000/001/229/original/161007-01_CDP-Report_2016_v9.pdf?1477397605.
- Gillies, A. (2010). Reputational concerns and the emergence of oil sector transparency as an international norm. *International Studies Quarterly*, 54(1), 103-126.
- Gupta, A., & Mason, M. (2014). *Transparency in global environmental governance: Critical perspectives*. Boston, The MIT Press.
- Hansen, H.K., Christensen, L.T., & Flyverbom, M. (2015). Introduction: Logics of transparency in late modernity: Paradoxes, mediation and governance. *European Journal of Social Theory*, 18, 117-131.
- Holzner, B. & Holzner, L. (2006). *Transparency in global change: The vanguard of the open society*. Pittsburgh, University of Pittsburgh Press.
- KPMG (2017), The Road Ahead. The KPMG Survey of Global Sustainability Reporting. <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/be/pdf/2017/kpmg-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2017.pdf>.